

HAMA TEPE, DELİ HALİL TEPE ve TÜYSÜZ TEPE FLORASININ BELİRLENMESİ*

Determination of the Flora of Hama Hill, Deli Halil Hill and Tüysüz Hill

Aytaç BULUT
Biyoloji Anabilim Dalı

Atabay DÜZENLİ
Biyoloji Anabilim Dalı

ÖZET

Bu araştırma, Hama tepe, Deli Halil tepe ve Tüysüz tepe florasının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür.

2007-2008 yıllarında toplanan 417 bitki örneğinin değerlendirilmesi sonucunda 52 familyaya ait 153 cins, 197 tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Tespit edilen taksonların 8'i (%4) tehlike sınıfında olup bunlardan 7'si (%3.9) endemiktir. İçerdikleri takson sayısına göre en büyük 5 familya şöyledir: Compositae 24 takson (%14), Gramineae 22 takson (%12), Leguminosae 18 takson (%10), Labiatae 11 takson (%6), Liliaceae 10 takson (%6). Taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımı ise şöyledir: Kozmopolit elementler 91 takson (%51), Akdeniz elementleri 73 takson (%41), Avrupa- Sibiryaya elementleri 7 takson (%4), İran- Turan elementleri 6 takson (%3) ve Karadeniz elementi 1 takson (%1).

Anahtar Kelimeler: flora, bazaltik alan, Tüysüz tepe, Deli Halil tepe, Hama tepe

ABSTRACT

This study was conducted in order to determine the flora of Hama Hill, Deli Halil Hill and Tüysüz Hill.

By examining a total of 417 plant specimens that were collected between 2007-2008, 153 genera and 197 taxa belonging to 52 families were identified. 8 (4%) of the 197 taxa were in endangered class and 7 (3,9%) of them were endemics. The largest 5 family according to their taxa numbers are as follows: Compositae 24 (14%) taxa, Gramineae 22 (12%) taxa, Leguminosae 18 (10%) taxa, Labiatae 11 (6%) taxa, Liliaceae 10 (6%) taxa. The scattering ratio of the taxa for the phytogeographic regions are as follows: Cosmopolitans 91 (51%) taxa, Mediterranean elements 73 (41%) taxa, Euro- Siberian elements 7 (4%) taxa, Irano-Turanien elements 6 (3%) and Blacksea element 1 (1%) taxa.

Key Words: flora, basaltic area, Tüysüz hill, Deli Halil hill, Hama hill.

*Yüksek Lisans Tezi-MSc.Thesis

Giriş

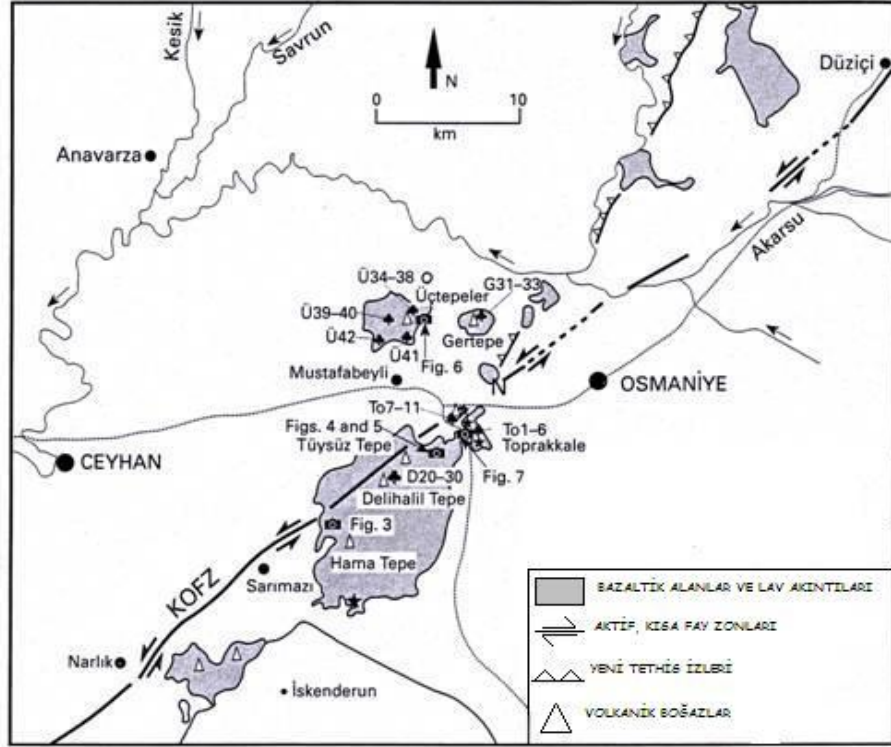
Ülkemiz Avrupa-Sibirya, İran-Turan ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin kesiştiği ve birbirine karıştığı bitki coğrafyası bakımından önemli bir konumda yer almaktadır.Okyanuslara bağlantısı olmayan Anadolu yarımadasında bu fitocoğrafik farklılığın nedeni olarak sahip olduğu 3 farklı iklim tipi gösterilmektedir. Ayrıca ülkemizde bulunan farklı yükseltilerdeki dağlar, platolar ve ovalar da genel iklim tipi içerisinde daha özel makroiklim, mezoiklim ve mikroiklim alanlarının oluşumuna neden olmaktadır. Türkiye florasının eşsiz ve zengin olmasının başlıca sebepleri arasında yukarıda bahsedilenlerin de dışında jeolojik ve jeomorfolojik farklılıklar, zengin su kaynakları ve bunların oluşumundaki hidrojeolojik farklılıklar, ülkenin doğusu ve batısı arasında ekolojik farklılıkların bulunması ve bunun floristik farklılıkları etkilemesi gibi etkenler de gösterilmektedir. Bu sayılan özellikler ülkemizin sahip olduğu floristik zenginliği ve yüksek endemizm oranını (% 34) kısmen de olsa açıklamaktadır. Türkiye halen ılıman iklim kuşağında kültürü yapılan tahıllar, baklagiller, yem bitkileri, orman ağaçları ve taş çekirdekli meyvalar gibi ekonomik ürünlerin yabani atalarına ev sahipliği yapması bakımından insanoğlu için doğrudan ve dolaylı olarak da önem taşımaktadır.

Materyal ve Metot

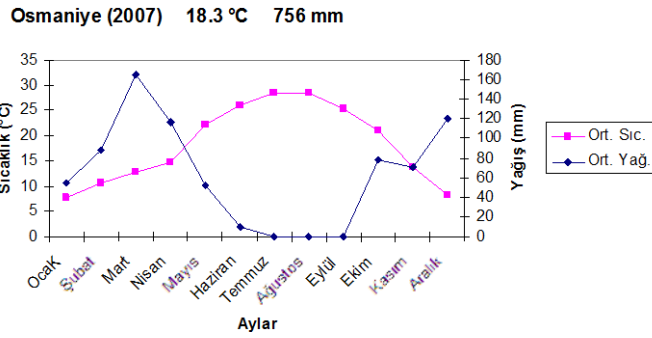
Materyal

Araştırma alanlarından Tüysüz Tepe ve Deli Halil Tepe, Adana ilinin Ceyhan ilçesinin güneydoğusu ile İskenderun Körfezi'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Araştırma alanlarından Hama Tepe ise Hatay ilinin Dörtöyl ilçesinin kuzeyi ile Erzin ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Göz alabildiğince ekili alan ve ovalardan oluşan bu tepelerin civarında akarsu ve küçük çapta gölcükler mevcuttur.

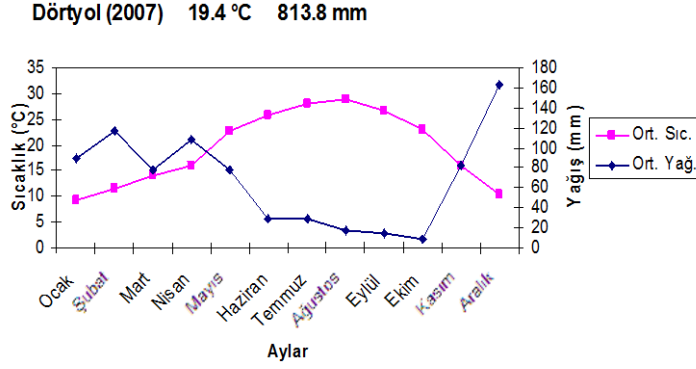
Araştırma sahasının en alçak yeri 40 metrede bulunan ova tabanı iken, en yüksek yeri yerleşmenin doğusu ve batısında bulunan ve kuzeyden güneye doğru aralıklı mesafelerle değişen tepelik alanlardır. Tepelik alanların en yüksek noktası ise 456 m (Deli Halil Tepe) dir. Sahanın jeolojik ve jeomorfolojik yapısını iki kısımda ele almak mümkündür. Birinci kısımda zemin yapısının volkanik tüf ve lav akıntılarından oluştuğu bazaltik kayaların yer aldığı yamaçlar ile miyosen ve oligosen formasyonlarının meydana getirdiği kum taşı, konglomera, kil ve marnlardan oluşan yamaçlar ve tepelik alanlardır. İkinci kısımda ise kuaterner çökellerinin oluşturduğu ova tabanı bulunmaktadır (ÜÇEÇAM 2002).

Şekil 1. Araştırma alanındaki volkanik alanlar (Yurtmen, 2000'den değiştirilerek)

Şekil 2. Osmaniye ilinin iklim diyagramı

Şekil 3. Dörtiyol ilçesinin iklim diyagramı

Metot

Araştırma materyalimizi vejetasyonun farklı dönemlerinde alana gidilmek suretiyle toplanmış bitki örnekleri oluşturmuştur. Önce detaylı bir floristik çalışma yapılmıştır. Araştırma materyali olan bitkiler 2007 yılının Eylül ayından itibaren 2008 yılının Eylül ayına kadar ayda ortalama iki kez araziye çıkılarak toplanmıştır. Toplama yöntemlerine uygun olarak araziden toplanan bitki örnekleri etiketlenip numaralandırılmış ve gazete kâğıtları arasına konularak düzgün bir şekilde preslenmiştir. Bitkiler tamamen kuruyana kadar ilk hafta hergün, ikinci hafta iki-üç günde bir gazete kâğıtları değiştirilerek sağlıklı bir şekilde çürümeden kurumaları sağlanmıştır. Toplanan karayosunları ise özel olarak hazırlanmış zarflar içine konularak muhafaza edilmiştir.

Teşhis edilen taksonların IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) kategorileri Ekim ve ark. (2000)' na göre tehlike sınıfları şöyle belirlenmiştir: **CR**- Critically Endangered –Çok Tehlikede, **EN**-Endangered –Tehlikede, **VU**-Vulnerable-Zarar Görebilir, **LR**-Lower Risk –Az Tehdit Altında (**cd** – Conservation Dependent- Koruma Önlemleri Gerektirenler, **nt** – Near Threatened – Tehdit Altına Girebilir, **lc** – Least Concern – En Az Endişe Verici), **DD** – Data Deficient- Veri Yetersiz.

Araştırma Bulguları

Araştırma alanında 52 familya ve 153 cinse ait 197 takson tespit edilmiştir. Bunların 19 taksonu karayosunlarına ait olup, karayosunları içerisinde 5 familya, 11 cins bulunmaktadır ve bunların 1 tanesi varyete düzeyindedir. Tohumlu bitkilerde ise 47 familyaya ait 142 cins ve 178 takson bulunmaktadır. Bunların 132'si tür, 23'si alt tür ve 23'ü varyete düzeyindedir.

ALANIN FLORASI

- Grimmia dissimulata** E. Maier
Grimmia laevigata (Brid.) Brid.
Grimmia nutans Bruch.
Grimmia pulvinata (Hedw.) Sm.
Grimmia trichophylla Grev.
Didymodon vinealis (Brid.) R.H. zander
Phascum cuspidatum Hedw. var.
piliferum (Hedw.) Hook. & Taylor
Pleurochaete squarrosa (Brid.) Lindb.
Tortula muralis Hedw.
Trichostomum brachydontium Bruch
Weissia brachycarpa (Nees & Hornsch.) Jur.
Bryum argenteum Hedw.
Bryum caespiticum Hedw.
Bryum canariense Brid.
Bryum ruderale Crundw. & Nyholm
Homalothecium aureum (Spruce) H.Rob.
Scorpiurium circinatum (Schimp.) M.Fleisch.& Loeske
Scorpiurium sendtneri (Schimp.) M.Fleisch.
Isothecium alopecuroides (Lam. Ex Dubois) Isov.
Delphinium peregrinum L
Adonis microcarpa DC.
Ranunculus chius L.
Papaver rhoeas L.
Papaver stylatum Boiss&Ball
Fumaria densiflora DC.
Fumaria parviflora Lam.
Sinapis arvensis L.
Thlaspi annuum Koch
Thlaspi elegans Boiss.
Capsella-bursa pastoris (L.)Medik.
Alyssum alyssoides (L.)L.
Reseda orientalis L
Viola kitaibeliana Roemer&Schultes
Viola heldreichiana Boiss.
Portulaca oleracea L.
Arenaria pamphylica Boiss&Heldr subsp. **pamphylica**
Arenaria tremula Boiss.
Cerastium anomalum Waldst.&Kit.
Cerastium perfoliatum L.
Dianthus strictus Banks&Sol. var. **strictus**
Silene aegyptiaca (L.)L. Fil.
Silene colorata Poir. **Paronychia amani** Chaudhri in Acta Both. Neerl
Rumex dentatus L. subsp. **halacsyi** (Rech. Pat.) Rech. Fil.
Beta adanensis PAMUK. APUD AELLEN
Chenopodium murale L.
Salsola ruthenica İljin
Hypericum hircinum L.
Althaea cannabina L.
Althaea officinalis L.
Geranium lucidum L.
Geranium dissectum L.
Erodium botrys (Cav.) Bertol
Haplophyllum suaveolens (DC.) G.DON. var. **cilicicum**
Paliurus spina-christi Miller.
Zizyphus jujuba Miller.
Pistacia terebinthus L.
Lupinus albus.L. subsp. **albus**
Lupinus hispanicus L.
Robinia pseudoacacia L.
Phaseolus vulgaris L.
Vicia lutea L. var. **lutea**
Vicia narbonensis L. var. **narbonensis**
Lens culinaris Medik.
Lathyrus aphaca L. var. **modestus**
Lathyrus stenolobus Boiss.

- Pisum sativum** L. subsp. **elatus**
var. **brevipedunculatum** (Bieb.)
Aschers&Graebn
Trifolium hybridum L.
Trifolium campestre Schreiber
Trifolium patens Schreiber
Trifolium stellatum L. var.
stellatum
Trifolium cherleri L.
Trifolium arvense L. var. **arvense**
Trifolium pauciflorum D'urv
Medicago arabica (L.) Huds.
Prunus amygdalus L.
Rubus sanctus Schreiber
Sanguisorba minor Scop. subsp.
magnolii (Spach) Briq.
Crataegus monogyna Jacq.
subsp.**monogyna**
Eucalyptus camaldulensis Dehnh.
Punica garanatum L.
Opuntia ficus-indica (L.) Miller
Citrullus lanatus (Thunb) Matsum&
Nakai
Cucurbita pepo L.
Sedum pallidum Bieb. var. **pallidum**
Eryngium creticum Lam.
Eryngium glomeratum Lam.
Smyrnum perfoliatum L.
Ammi majus L.
Daucus carota L. subsp. **maximus**
Helianthus annuus L.
Xanthium spinosum L.
Pallenis spinosa (L.) Cass.
Inula viscosa (L.) Aiton
Filago pyramidata L.
Conyza canadensis (L.) Cronquist
Bellis sylvestris L.
Senecio vernalis Waldst&Kit.
Calendula suffruticosa Vahl.
Anthemis arenicola Boiss. var.
arenicola
Chrysanthemum coronarium L.
Carduus acicularis Berthol.
Centaurea calcitrapa L. subsp.
calcitrapa
Carthamus lanatus L.
Carlina lanata L.
Echinops ritro L.
Echinops orientalis Trautv
Cichorium glandulosum Boiss et
Huet
Lapsana communis L. subsp.
intermedia
Chondrilla juncea L. var.
acantholepis
Crepis reuterana Boiss. subsp.
reuterana
Crepis foetida L. subsp. **foetida**
Crepis foetida L. subsp. **commutata**
(Spreng) Babcock
Crepis sancta (L.) Babcock subsp.
obovata
Campanula rapunculoides L.
subsp. **rapunculoides**
Cyclamen coum. Miller var. **coum**
Anagallis arvensis L. var.
parviflora
Styrax officinalis L.
Jasminum fruticans L.
Olea europaea L.
Phillyrea latifolia L.
Convolvulus dorycnium L.subsp.
oxysepalus (Boiss.) Rech. Fil.
Convolvulus cantabrica L.
Heliotropium supinum L.
Myosotis incrassata Guss.
Lithospermum purpureocaeruleum
L.
Anchusa azurea Miller var. **azurea**
Anchusa azurea Miller
var.**macrocarpa**
Lycopersicon esculentum Miller
Verbascum sinuatum L. var.
adenosepalum Murb.
Verbascum pterocladum HUB.-
MOR.
Scrophularia canina L.

- Veronica cymbalaria** Bodard
Verbena officinalis L.
Teucrium polium L.
Prasium majus L.
Lamium amplexicaule L.
Moluccella laevis L.
Marrubium parviflorum Fisch et
Mey. subsp. **parviflorum**
Stachys annua (L.)L. subsp. **cilicica**
(Boiss) Bhattacharjee
Stachys obscura Boiss.&Bal.
Nepeta flavida Hub.-Mor.
Origanum amanum Post
Origanum syriacum L. var. **bevanii**
Ziziphora capitata L.
Plantago coronopus L.
Plantago scabra Moench
Daphne sericea Vahl.
Elaeagnus angustifolia L.
Laurus nobilis L.
Chrozophora tinctoria (L.) Rafin.
Mercurialis annua L.
- Euphorbia peplus** L. var. **peplus**
Euphorbia peplus L. var. **minima**
Urtica membranacea L.
Morus alba L.
Ficus carica L.
Celtis australis L.
Quercus coccifera L.
Sherardia arvensis L.
Gallium divaricatum Pourr.ex Lam.
Valentia hispida L.
Arum dioscoridis SM. var.
syriacum (BLUME) ENGLER
Asparagus acutifolius L.
Smilax aspera L.
Ruscus aculeatus L.
Asphodelus aestivus Brot.
Allium cepa L.
Urginea maritima (L.) Baker
- Scilla bifolia** L.
Scilla autumnalis L.
Muscari parviflorum Desf.
Colchicum speciosum Steven
Gynandris sisyrinchium (L.) Parl
Aegilops markgrafii (Greuter)
Hammer
Aegilops geniculata Roth.
Triticum sativum Lam.
Hordeum murinum L. subsp.
glaucum (Steudel) Tzvelev
Hordeum bulbosum L.
Hordeum distichon L.
Bromus arvensis L.
Bromus distachyon L.
Avena barbata Pott ex. Linil subsp.
barbata
Avena sativa L.
Phalaris paradoxa L.
Alopecurus aequalis L.
Poa annua L.
Dactylis glomerata L. subsp.
glomerata
Sesleria alba SM.
Melica minuta L.
Piptatherum miliaceum (L.) Cosson
Cynodon dactylon (L.) Pers. var.
dactylon
Saccharum officinarum L.
Sorghum halepense (L.) Pers. var.
muticum (Hackel) Grossh.
Hyparrhenia hirta (L.) Stapf
Themeda triandra Forskall

Araştırma Alanındaki Bitkilerin Tehlike Sınıfları

Çizelge 1. Araştırma alanındaki bitkilerin tehlike sınıfları (VU Zarar Görebilir, LR(lc) En Az Endişe Verici, DD Veri Yetersiz)

Taksonlar	Endemiklik durumu	Tehlike Sınıfı
Thlaspi elegans Boiss.	Endemik	VU
Arenaria pamphylica Boiss. & Heldr. subsp. pamphylica	Endemik	VU
Haplophyllum suaveolens (DC.) G. DON. var. cilicicum	Endemik	LR(lc)
Lathyrus stenolobus Boiss.	Endemik	DD
Anthemis arenicola Boiss. var. Arenicola	Endemik	LR(lc)
Verbascum pterocladum HUB.-MOR.	Endemik	VU
Stachys annua (L.) L. subsp. Cilicica	Endemik	LR(lc)
Arum dioscoridis SM. var. syriacum (BLUME) ENGLER	-----	LR(cd)

Tartışma ve Sonuç

Flora çalışmaları sonucu Doğu Akdeniz Bölgesi içerisindeki Hama Tepe, Tüysüz Tepe ve Deli Halil Tepe volkanik alanlarından toplanan 417 bitki örneği

sonucunda Spermatophyta ve Bryophyta olmak üzere iki adet Divisio, 52 familya, 153 cins ve 197 takson tespit edilmiştir.

Formasyon tamamıyla bazaltik kökenlidir. Burada bilinçsizce yapılan otlatma sonucu o alanda mevcut olan bitkilerin tehlike sınıfında yer almasına sebep olmaktadır. Bunun için yapılması gereken, tüm alana yem kalitesi yüksek tohumların serpilmesi ve otlatmanın belirli bölgede olmasını sağlamaktır. Tüm alandaki bitkilerin yem değerlerinin araştırılarak ne derece otlatmaya uygun olup olmadığının da belirlenmesi önerilmektedir.

Bununla birlikte bölge halkı oradaki bitkilerin bazılarını (*Laurus nobilis vb.*) kökünden çekerek yakacak olarak kullanmaktadır. Bu da orada mevcut olan bitkilerin yaşamını tehdit altına almaktadır. Bunun için bölge halkının bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

İnsan etkisinin az olduğu ve genellikle tepelik alanlara bilinçsizce kurulan taş ocağı işletmelerinin kullandığı patlayıcılar sonucunda orada doğal olarak yetişen bitkilerin yaşamı son bulabilmektedir. Bunun için taş ocaklarında, doğal kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacı ile bir biyolog bulundurulması önerilmektedir.

Bunun yanı sıra alandaki taş ocaklarının büyük kaya parçalarını patlatmaları sonucu geniş bir bölgeye yayılan toz ve küçük taş partikülleri, bitkilerin üremesini (polenlerin rüzgâr yolu ile dağılımı) olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun için taş ocağı işletmelerinin daha dikkatli olması önerilmektedir.

Taş ocağının gerçekleştirdiği patlatmalar sonucu bölgede toprak kayması gibi afetler meydana gelebilecek hatta alan altında bir fay hattı varsa bu da aktif hale geçebilecektir. Taş ocağı çalışanlarının bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- EKİM, T., KOYUNCU, M., VURAL, M., DUMAN, H., AYTAÇ, Z., ADIGÜZEL, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı (Eğrelti ve Toumlu Bitkiler), Red Data Book of Turkish Plants (Pteridophyta and Spermatophyta), Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Ankara, 246s.
- ÜÇEÇAM, D., 2002. Kadirli'nin kuruluşu, gelişmesi ve şehirselleşme fonksiyonları, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, 261s.
- YURTMEN, S., ROWBOTHAM, G., İŞLER, F., FLOYD, A.P., 2000. Petrogenesis of basalts from southern Turkey: the Plio-Quaternary volcanism to North of İskenderun Gulf. The Geological Society. In tectonics and Magmatism in Turkey and Surrounding Area, The Geological Society of London special Publication 173: 489-512.